

მუნიციპალური ნაწილების მართვა; საცხოვრებელი და საჯარო შენობების შეკეთება/რეაბილიტაცია და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ 2014 წელს საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა რეგიონული განვითარებისთვის უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი - „2015-2017 წლების საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა“. აღნიშნული პროგრამა წარმოადგენს საშუალოვადიან სამთავრობო დოკუმენტს, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს რეგიონული პოლიტიკის ძირითად მიზნებსა და ამოცანებს, შესაბამის პრიორიტეტებსა და ღონისძიებებს, მათი დაფინანსების კონკრეტულ წყაროებს და ადგენს საჭირო პირობებს ქვეყნის რეგიონების დაბალანსებული და მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სისტემური ხელშეწყობისთვის. არსებითად, პროგრამა წარმოადგენს ევროკავშირის ამალოგიური დაგეგმვის სტანდარტებთან მაქსიმალურად დაახლოებულ პირველ უწყვეტათაშორის პროგრამულ დავალებას რეგიონული განვითარებისა და რეგიონული გათანაბრების კუთხით. იგი აერთიანებს რამდენიმე სამინისტროს ძალისხმევას და შესაბამის პროგრამულ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელთა საერთო ბიუჯეტიც აღემატება 3 მილიარდ ლარს. პროგრამის მიღება და მისი ეფექტიანი, უწყვეტათაშორისი განხორციელება პირდაპირ პასუხობს ევროკავშირთან ასოცირების დღის წესრიგის შესაბამისი დებულებების და აგრეთვე, „კოპენჰაგენის“ საერთო ევროპული პოლიტიკის განხორციელების მიზნებსა და ამოცანებს.

პროგრამა შედგება 5 პრიორიტეტისაგან, რომლებიც, თავის მხრივ, მოიცავს დეტალურ ღონისძიებებს:

1. ფიზიკური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება და გარემოს დაცვა.
2. მეორე და საშუალო მეწარმეების მხარდაჭერა და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა.
3. სოფლის მეურნეობის განვითარება.
4. ტურიზმის განვითარება.

5. ადამიანური კაპიტალის გაუმჯობესების და პროფესიული განათლების ინსტიტუციური შესაძლებლობების განვითარების ხელშეწყობა ეროვნულ და სუბ-ნაციონალურ დონეებზე.

ამ პროგრამულ დავალებას ორი კონკრეტული ამოცანა აქვს: 1) ეკონომიკური განვითარების და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის ხელშეწყობა, განსაკუთრებით იმ რეგიონებში, სადაც დასაქმების დონე დაბალია; 2) მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, განსაკუთრებით სოფლად და ნაკლებად განვითარებულ ზონებში. ახლო მომავალში იგეგმება მეორე პროგრამული დავალების მომზადება, სადაც გამოიკვეთება კრიტიკულ საჭიროებებზე მორგებული პრიორიტეტების განახლებული ზადე, შესატყვისი პროგრამული ღონისძიებებითა და დაფინანსების წყაროებით.

1.3. ჩართულობა - თანამშრომლობა ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის

საქართველოში რამდენიმე ათეული წელია სხვადასხვა ინტენსივობით მიმდინარეობს ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის თანამშრომლობის ფორმების - ინფორმირება, კონსულტაცია, აქტიური მონაწილეობა - დანერგვა. ამ მიმართულებებით საქართველოში რამდენიმე ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაცია მუშაობს, რომლებიც ძირითადად კონცენტრირებულნი არიან სოფლის კატეგორიის დასახლებების დონეზე. ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის თანამშრომლობის ცალკეული ელემენტები უკვე სავალდებულოა საკანონმდებლო დონეზე და დანერგილიცაა, როგორც მუნიციპალურ, ისე დასახლებების დონეზე.

საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წლების სტრატეგიით ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლებების, მეწარმეების და მოქალაქეების თანამშრომლობა არის მდგრადი რეგიონული განვითარების და ეფექტიანი რეგიონული მართვის საფუძველი. მოქალაქეთა მონაწილეობა რეგიონული განვითარების პროცესში უზრუნველყოფს რეგიონული მართვის მეტ გამჭვირვალებას, გახსნილობას, სამოქალაქო თანხმობის მიღწევას და რეგიონული მართვის ეფექტიანობის ამაღლებას.

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსით მუნიციპალიტეტის ორგანოები ვალდებული არიან განახორციელონ მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ინფორმირება მათი საქმიანობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის შესაძლებლობების შესახებ.

თვითმმართველობის კოდექსის შესაბამისად, საქართველოში თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებია:

- დასახლების საერთო კრება;
- პეტიცია;
- სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო;
- მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის სხდომებში მონაწილეობა;
- მუნიციპალიტეტის გამგებლის/შერის და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრის მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ ანგარიშების მოხმენა

საქართველოში არსებული მოქალაქეთა ჩართულობის მაგალითებიდან აღასანიშნავია: მუნიციპალიტეტებში შექმნილი სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოები; დემოკრატიული ჩართულობის ცენტრები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს, სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებს, მედიასა და პოლიტიკურ პარტიებს სთავაზობს სივრცეებს, მათთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე დისკუსიისთვის; მუნიციპალიტეტების და დასახლებების დონეზე მოქმედი სათემო ორგანიზაციები, და ა.შ.

სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENFARD) ფარგლებში საპილოტე მუნიციპალიტეტებში შეიქმნა ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები. ასეთი ჯგუფების საპილოტე პროგრამა საერთაშორისო ორგანიზაციების ჩართულობით ხორციელდება 3 საპილოტე უბანში - ზოჩგომის, ლაგოდეხის და ყაზბეგის მუნიციპალიტეტებში, ხოლო ხულოს მუნიციპალიტეტის რიყეთის თემში - ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციის მხარდაჭერით. ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები აქტიურად მომაწილებენ ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებასა და პრიორიტეტული პროექტების შერჩევას და განხორციელების პროცესში. ეს აქტივობები ეფუძნება ევროპული ლიდერ (LEADER) პროგრამის პრინციპებს, რომელიც გულისხმობს ადგილობრივი განვითარების საკითხებში და გადაწყვეტილებების მიღებაში ადგილობრივი ინტერესთა ჯგუფების ჩართულობას.

თავის მხრივ, მოსახლეობა არ არის მზად, სწორად მოახდინოს პრობლემის იდენტიფიცირება, არ იცის როგორ გაერთიანდეს პრობლემის გარშემო, არ იცნობს მუნიციპალიტეტის ორგანოების კომპეტენციებს და არ იცის როგორ დააფინანსოს საკითხი მუნიციპალიტეტის ორგანოების წინაშე.

აღსანიშნავია, რომ მოსახლეობის საზოგადოებრივი აქტიურობის გაძლიერების მიზნით მნიშვნელოვანი ღონისძიებები ხორციელდება, მათ შორის:

- სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება: საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრი სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერების მიზნით, საქართველოს მასშტაბით 33 სოფელში, სადაც მდებარეობს საზოგადოებრივი ცენტრი, ადგილობრივი მოსახლეობისათვის 2016 წლის 1 ივლისიდან უფასოდ ატარებს სამართლებრივი და პიროვნული განვითარების ტრენინგებს. სწავლების თემატიკა სოფლად მიმავრება ინტერესების და საჭიროების გათვალისწინებით შეირჩა და პრაქტიკული უნარების გამომუშავებაზეა ორიენტირებული.
- ქართული ენის კურსები არაქართულენოვანი მოსახლეობისათვის: სახელმწიფო სერვისების ხელმისაწვდომობის მხარდაჭერის მიზნით, საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრი 2015 წლის სექტემბრიდან პერიოდულად ატარებს ქართული ენის შემსწავლელ კურსებს, რათა არაქართულენოვანმა მოქალაქეებმა სახელმწიფო ენის დაუფლებით შეძლონ საკუთარი უფლებების უკეთ რეალიზება, სახელმწიფო სერვისების მართლმად მიღება და ინტეგრაცია თანამოქალაქებთან.

1.4. სოციალური სერვისები - განათლება, კულტურა, ჯანმრთელობა და სოციალური დაცვა

1.4.1. განათლება

სოფლად ზოგადი განათლების დაწყებითი, საბაზო და საშუალო საფეხურების შესახება შესაძლებელია სხვადასხვა ინდიკატორების მიხედვით: სკოლის ხელმისაწვდომობა, ინფრასტრუქტურა, მოსწავლეთა წარმატების დონე (სკოლის დატოვების %) და ა.შ.

სოფლად სკოლის ხელმისაწვდომობა მაღალია. სოფლებში მცხოვრებ მოსწავლეთა 85.7%-თვის სკოლები ხელმისაწვდომია. მოსწავლეთა 14.3%-ს სკოლაზე არ მიუწვდება ხელი, 77.3% შემთხვევაში სკოლა შორს მდებარეობს (10 კილომეტრზე მეტი მანძილი), ხოლო 17.4% შემთხვევაში - გზები ცუდ მდგომარეობაშია¹⁵. სკოლის ხელმისაწვდომობისათვის ერთ-ერთი დაბრკოლება იყო დაშორებული სოფლებიდან სკოლამდე ტრანსპორტირების არარსებობა, თუმცა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ 2013 წელს დაიწყო პროგრამა, რომლის მიზანია აღნიშნული პრობლემის მოგვარება. ამჟამად არსებობს სპეციალური სასკოლო ავტობუსები, რომლებიც მოსწავლეთა ყოველდღიურ ტრანსპორტირებას უზრუნველყოფენ.

გარდა ამისა, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს აქვს სოციალური დახმარების პროგრამები, რაც მიმართულია უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებისკენ. მათ შორის, სტუდენტებისთვის მაღალმთიანი და მაღალი ეკონომიკური რისკის მქონე ადგილებიდან, სტუდენტებისთვის ოკუპირებული ტერიტორიებიდან და საოკუპაციო ხაზის მიმდებარე სოფლებიდან, ობლესისთვის, სტუდენტებისთვის მრავალშვილიანი ოჯახებიდან (ოჯახები 18 წლამდე ასაკის 4 და მეტი შვილით), შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის, სტუდენტებისთვის სოციალურად დაუცველი ოჯახებიდან და სახელმწიფო ზრუნვის ქვეშ მყოფი სტუდენტებისთვის.

სოფლად სკოლამდელი განათლების ხელმისაწვდომობა უფრო დაბალია, ვიდრე ზოგადი განათლების დაწყებითი, საბაზო ან/და საშუალო საფეხურების. აღნიშნული მომსახურებით სარგებლობს სოფლის მოსახლეობის მხოლოდ 41.1%¹⁶. 2013 წლიდან მთავრობა სკოლამდელი განათლების სუბსიდირებას ახორციელებს და საბავშვო ბაღების ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას გეგმავს. უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო პერიოდში, მუნიციპალური საბავშვო ბაღებით სოფლის მოსახლეობის კმაყოფილების მაჩვენებელი გაზრდილია¹⁷.

¹⁵ სოფლის ინფრასტრუქტურის აღწერა (2010). სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

¹⁶ სოფლის ინფრასტრუქტურის აღწერა (2010). სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

¹⁷ http://www.ge.undp.org/content/georgia/home/library/democratic_governance/citizen-satisfaction-with-public-services-in-georgia-2015/

აღსანიშნავია, რომ ზოგადი განათლების კუთხით, სოფლის მოსახლეობაში, განსაკუთრებით ეთნიკურ უმცირესებში შედარებით მაღალია სკოლის მიტოვების შემთხვევები, რისი მიზეზიც, ბიჭების შემთხვევაში საოჯახო და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში ოჯახისათვის დახმარების გაქცევაა, ხოლო გოგონების შემთხვევაში ადრეული ქორწინება. ადრეული ქორწინების პრაქტიკა სხვადასხვა ეთნიკურ, რელიგიურ და კულტურულ ფაქტორებს უკავშირდება, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობაში. ყველაზე ხშირი ადრეული ქორწინებები ქვემო ქართლის რეგიონში მცხოვრებ აზერბაიჯანულ ოჯახებში ფიქსირდება.

მნიშვნელოვანია, რომ 2015 წლიდან ადრეული ქორწინების პრევენციის ხელშეწყობის მიზნით რიგი ღონისძიებები გატარდა საქართველოს მთავრობის მიერ, როგორც საკანონმდებლო რეგულირების, ისე ცნობიერების ამაღლების გზით.

საკანონმდებლო რეგულირების გარდა აღსანიშნავია, რომ სამთავრობო უწყებების მიერ იმტენსიურად მიმდინარეობს საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების ხელშეწყობის ღონისძიებები, რომელიც მიზნად ისახავს ადრეული და იძულებითი ქორწინების პრევენციას, განსაკუთრებით რეგიონებში, სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობასა და ეთნიკური/ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლებს შორის.

პროფესიული განათლებისა და მომზადების (VET) ხელმისაწვდომობა სოფლად დაბალია, განსაკუთრებით ფერმერებისთვის. თანამედროვე მოთხოვნებზე ორიენტირებულ პროფესიულ განათლებაზე ხელმისაწვდომობა მნიშვნელოვანია როგორც ეკონომიკური განვითარებისთვის, ასევე მოსახლეობის დასაქმების/თვითდასაქმების თვალსაზრისით. პროფესიული განათლების რეფორმის სტრატეგია 2013-2020 წლებისთვის მიზნად ისახავს პროფესიულ განათლებაზე ხელმისაწვდომობის ზრდას მოსახლეობის ყველა ფენისთვის. ასევე, ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის კონკურენტუნარიანობის ზრდას, რათა მათ შემოღონ როგორც დასაქმება, ასევე თვითდასაქმება.

როგორც აღინიშნა განათლების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესების მიზნით, 2015 წელს მიღებული „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონი ითვალისწინებს ხელფასის არანაკლებ 35%-ის ოდენობით დანაშაბს პედაგოგებისათვის, რომლებიც დასაქმებულნი არიან სახელმწიფოს მიერ დაარსებულ ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიულ დაწესებულებებში. ამასთან, მაღალმთიან დასახლებაში მდებარე საჯარო სკოლის, მრავალსექტორიანი საჯარო სკოლის მოსწავლეებისა და პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტუდენტებისათვის გათვალისწინებულია ვაუჩერის გაზრდილი ოდენობა.

1.4.2 კულტურა

საქართველოს სოფლებში არსებობს კულტურის ობიექტი, როგორიცაა სოფლის კულტურის კლუბი, სახელოვნებო, სამუსიკო ან სამხატვრო სკოლა, ბიბლიოთეკა, მუზეუმი, ნაკრძალი, ისტორიული ან არქეოლოგიური ძეგლი, კულტურის პარკი და

სხვ. ბოლო წლებში, კულტურული ცხოვრება სოფლად ბევრად გააქტიურდა. სოფლის შემოქმედებითი კოლექტივები, კულტურის სფეროს სხვადასხვა წარმომადგენელი (მხატვრები, მუსიკოსები, მომღერალ-შემსრულებლები, მოგვცევეები, რეჟისორები და სხვ.) აქტიურად ერთვებიან ადგილობრივი თვითმმართველობის ან კერძო ორგანიზაციების მიერ ორგანიზებულ ღონისძიებებში (ფესტივალები, სახალხო დღესასწაულები და სხვა), საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მხარდაჭერით ზორციელდება პროექტები სოფლის კულტურული ცხოვრების მრავალფეროვნებისათვის.

კულტურის განვითარების თვალსაზრისით, თითოეულ სოფელს გააჩნია საბასიათო პოტენციალი, როგორც გეოგრაფიული მდებარეობით, ასევე კულნარიით, ფოლკლორით, ხალხური რეწვით, ბუნებრივი რესურსებით, რომლებიც აქტიურად გამოიყენება სხვადასხვა პროდუქციის შექმნაში, მაგალითად: თიხა, ბუნებრივი ხაღებავები, მატყლი, ლერწამი და ა.შ. ამ თავისებურებების განვითარებით სოფლის კულტურული ცხოვრება შეიძლება უფრო მიმზიდველი გახდეს და დადებითი გავლენა იქონიოს სოფლის ეკონომიკასა და ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობაზე. ზემოაღნიშნულის საფუძველზე შესაძლებელია თემატური სოფლების მოწყობა, მაგალითად: ქვეერის, მატყლის, პურის და ა.შ. ამასთან, კვლავ პრობლემად რჩება კულტურის ობიექტების ინფრასტრუქტურის გაუმართაობა და კვალიფიციური კადრების სიმცირე.

1.4.3. ჯანმრთელობის დაცვა

ხელმისაწვდომი და ხარისხიანი ჯანდაცვის უზრუნველყოფა როგორც ქალაქად, ასევე სოფლად, საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია. სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის და ხარისხის კუთხით უთანასწორობის აღმოფხვრა უმნიშვნელოვანესია ქვეყნის ინკლუზიური განვითარებისთვის. 2013 წლის 28 თებერვლიდან მოქმედებს საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა, რომელმაც სათავე დაუდო საქართველოს ყველა მოქალაქისთვის სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული სამედიცინო მომსახურებით უნივერსალურ მოვლას, ჯანდაცვის სერვისებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესებას და შექმნა სამედიცინო მომსახურების კატასტროფული დანახარჯებისაგან დაცვის მექანიზმი. საშუალოდ, თითოეულ შინამეურნეობაზე, ყოველწლიური მთლიანი ჯიბიდან გადახდები 1,257 ლარიდან 2010 წ. შემცირდა 943 ლარამდე 2014 წ.¹⁸. ფინანსური ბარიერების შეშუპება აშუღატორულ და სტაციონარულ ვიზიტებზე მნიშვნელოვანი იყო სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისათვის.

საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამის გარდა, ზორციელდება საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის და პრიორიტეტულ სფეროებში მოსახლეობისათვის სამედიცინო მომსახურების მიწოდება 22 ე.წ. „ვერტიკალური“ სახელმწიფო

¹⁸ მოფლიო მარკა. კანონიერების მოფლიო ორგანიზაცია. ატრეკის სერვისშირო კანონიერების საყვერუ (2014) სამედიცინო სერვისების უტილიზაცია და მანქანურების დანახარჯების კლუვი

პროგრამის ფარგლებში, მათ შორის იმუნიზაციის, შიდსის, ტუბერკულოზის, C ჰეპატიტის და სხვა უმნიშვნელოვანესი მიმართულებებით, რომელიც თანაბრად ეკუთვნის, როგორც ქალაქში ასევე სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობას.

მოსახლეობისათვის ამბულატორიული მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესებისა და გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის მიზნით, 2014 წლის განმავლობაში ყველა მუნიციპალიტეტში აშენდა და აღიჭურვა 82 სოფლის ამბულატორია.

2014 წლიდან მოქმედებს „დიპლომისშემდგომი სამედიცინო განათლების პროგრამა“, რომელიც ითვალისწინებს საექიმო სპეციალობის მაბიეზელთა დიპლომისშემდგომი/სარეზიდენტო შზადების დაფინანსებას მაღალმთიანი და საზღვრისპირა მუნიციპალიტეტებისათვის დეფიციტურ და პრიორიტეტულ საექიმო სპეციალობებში. მიუხედავად განხორციელებული ღონისძიებებისა, ჯანმრთელობის დაცვის სისტემა შემდგომ გაუმჯობესებას და სრულყოფას საჭიროებს (მათ შორის სერვისების ადმინისტრირებისა და მონიტორინგის კუთხით), რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სოფლის მოსახლეობისთვის მათი შემოსავლების სიმცირის გათვალისწინებით.

2013 წლის სასწრაფო სამედიცინო დახმარების სამსახურების რეფორმირების შედეგად გაიზარდა სასწრაფო დახმარების სისტემის ეფექტიანობა. უზრუნველყოფილია გამოძახებების და ბრიგადების მართვა და კოორდინაცია ერთიანი ცენტრალური სადისპეტჩეროს საშუალებით, განახლდა ავტომატი. რეფორმის შედეგად საგრძნობლად შემცირდა გამოძახების რეაგირების დროის მაჩვენებლები და გაუმჯობესდა მომსახურების ხარისხი.

1.4.4. სოციალური დაცვა

საქართველოს მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია. სოციალური დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სოფლის მოსახლეობისთვის. სოციალური უზრუნველყოფის პოლიტიკა მიმართულია სოციალური დაცვის სისტემის შექმნით მოსახლეობის სიღარიბის, ხანდაზმულობის და სხვა სოციალური რისკების შემცირებისკენ და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების და სხვა მოწყვლადი ჯგუფების საზოგადოებაში ინტეგრაციისკენ.

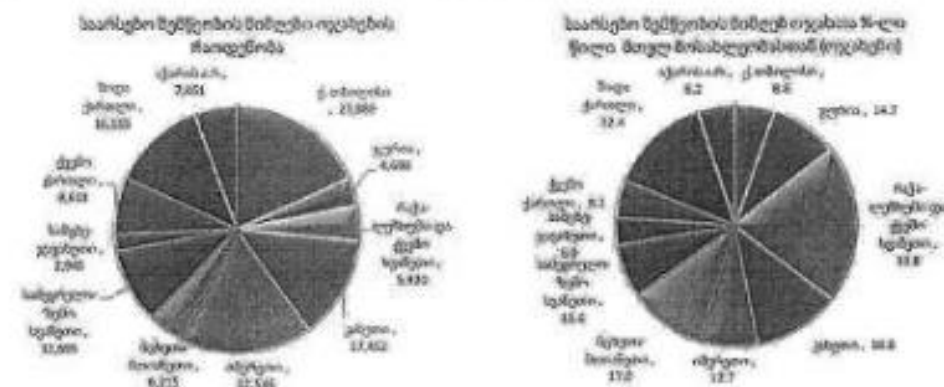
სოციალური დაცვის სისტემის ორი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია - მიზნობრივი სოციალური დახმარება (TSA) სიღარიბის ზღვარს მიღმა მყოფი ოჯახებისთვის (საარსებო შემწეობა) და საპენსიო უზრუნველყოფა/სოციალური პაკეტი.

მიზნობრივი სოციალური დახმარება მიმართულია საქართველოში ფინანსურად ყველაზე დაუცველ ოჯახებზე. მიზნობრივი სოციალური დახმარება ქულების სისტემას იყენებს იმის დასადგენად, აკმაყოფილებს თუ არა კონკრეტული შინამეურნეობა დახმარების მიღების კრიტერიუმებს. 2011 და 2013 წლებში

საქართველოს ყველა შინამეურნეობის ორი მესამედი იღებდა მინიმუმ ერთი ტიპის სოციალურ დახმარებას¹⁹. ფულადი სოციალური დახმარება - საარსებო შემწეობა - 2013 წლის ივლისიდან გაორმაგდა. სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი ოჯახებისათვის კანონმდებლობით გათვალისწინებული საარსებო შემწეობების ოდენობა, რომელიც ერთსულაიანი ოჯახისთვის განისაზღვრა 66 ლარით, ხოლო ორ და მეტ სულაიანი ოჯახების შემთხვევაში ოჯახის ყოველ მომდევნო წევრზე დაემატა 48 ლარი. ამასთან 2015 წლიდან მთლიანად შეიცვალა შეფასების მეთოდოლოგია, სადაც ოჯახებისთვის დახმარების ოდენობა რანჟირებულია და დამოკიდებულია მათი სიღატაკის დონეზე.

2016 წლის პირველი იანვრის მონაცემებით, საქართველოში მიზნობრივი სოციალური პროგრამების მონაცემთა ბაზაში რეგისტრირებული იყო 490 958 ოჯახი, საიდანაც შემწეობას იღებდა 129 579 ოჯახი. ქ. თბილისის შემდგომ საარსებო შემწეობის მიმღები ოჯახების რაოდენობა, დანარჩენ რეგიონებთან შედარებით, ყველაზე მეტი იმერეთის რეგიონშია. ამავე დროს, ოჯახების წილი, რომელიც იღებს საარსებო შემწეობას, ქვეყნის მთელ მოსახლეობასთან (ოჯახებთან) ყველაზე მაღალი არის რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთის რეგიონში (დიაგრამები 11 და 12).

დიაგრამები 11 და 12. მიზნობრივი სოციალური პროგრამების მონაცემთა ბაზაში რეგისტრირებული და საარსებო შემწეობის მიმღები ოჯახების რაოდენობა (2016 წლის 1 იანვარი)

წყარო: სსიპ - სოციალური მონიტორინგის სააგენტო

სოციალური რეაბილიტაცია და ზავზე ზრუნვა - ხაერადღებოა, რომ 2012 წლის შემდეგ დღის ცენტრების (მათ შორის შშმ პირებისა და შშმ ბავშვების) სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში ქვეყნის თითქმის ყველა ქალაქსა და მუნიციპალურ ცენტრში გაიზარდა სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციების რაოდენობა, თუმცა სოფლად აღნიშნული მომსახურება კვლევა შეზღუდული რჩება. ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ორგანიზაციების საქმიანობა ძირითადად

¹⁹ მკვლევარმა და მათი ოჯახების კუთვნილობა სტატისტიკურ სერვისებში კვალიდების მონიტორინგის განყოფილების მუშაუკებაში, 2012. UNICEF

მიმართულია შშმ პირთა, შშმ ბავშვთა და მათი ოჯახების საზოგადოებაში ინტეგრაციისაკენ, უზრუნველყვას აღნიშნული სერვისები სოფლის დონეზე განხორციელდეს სკოლაში ადრეული დაწესებულებებისა და ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში - როგორც ინკლუზიური განათლების, ასევე, ბავშვთა და საბავშვო ბაღებში ადრეული ინტერვენციის ხელშეწყობის გაუმჯობესების მიზნით.

1.5. დაცული ტერიტორიები, ბიომრავალფეროვნება, გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა, წარჩენის მართვა, კლიმატის ცვლილება

1.5.1. დაცული ტერიტორიები

საქართველოში ნაკრძალების შექმნა წინა საუკუნის დასწყისიდან იწყება. დაცული ტერიტორიების სისტემის ჩამოყალიბება თანამედროვე სახით და მათი გაფართოება კი 1996 წლიდან დაიწყო, როდესაც მიღებული იქნა კანონი „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“. აღნიშნულმა კანონმა საფუძველი ჩაუყარა ახალი ტიპის დაცული ტერიტორიების შექმნას (ეროვნული პარკები, ბიოსფერული რეზერვატები, საერთაშორისო მნიშვნელობის ტერიტორიები), რომლებიც მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენენ საქართველოს სოფლის განვითარებაზე.

ამჟამად საქართველოში სულ 88 დაცული ტერიტორიაა, მათგან 14 სახელმწიფო ნაკრძალი, 11 ეროვნული პარკი, 19 აღკვეთილი, 42 ბუნების ძეგლი, 2 დაცული ლანდშაფტია. დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი 585 883 ჰა-ს შეადგენს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის 8,41%-ია და იკავებს ამ მაჩვენებლის 1296-მდე გარდა.

საქართველო მდიდარია სხვადასხვა ტიპის ეკოსისტემებით, ჰაბიტატებითა და მათთან დაკავშირებული სახეობებით, მათ შორის ისეთი სახეობებით, რომლებიც გამოიყვანა ან პოტენციურად მნიშვნელოვანია, როგორც საკვები ან სხვა აუცილებელი პროდუქტების წყარო. შედეგად ქვეყნის ბიომრავალფეროვნება უზრუნველყოფს ადამიანისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ეკოსისტემური სერვისების მოწოდებას, ისეთების როგორიცაა: მერქნული და არამერქნული რესურსებით უზრუნველყოფა, სუფთა წყლით მომარაგება, ეროზიისა და მეწყერის პრევენცია და მათი ზეგავლენის შერბილება, რეკრეაცია და ტურიზმი, მეცხოველეობისთვის საკვებით მომარაგება, სამკურნალო და საკვები მცენარეები ტრადიციული მეცხოველეობისა და ცხოველების ნირის შენარჩუნება და სხვა.

უაღრესად მდიდარია საქართველოს ფლორა და ფაუნა. ქვეყანაში წარმოდგენილია თითქმის 4100 მცენარეული სახეობა, რომელთა შორის 800-ზე მეტი ენდემია. ასევე ძალიან მდიდარია ფაუნაც, სამწუხაროდ, მათი ნაწილი გადაშენების პირას იმყოფება და შეტანილია ქვეყნის წითელ წუსხაში. საქართველოში გავრელებული მრავალი სახეობის ცხოველი იშვიათია გლობალური მასშტაბით და შეტანილია ბუნების დაცვის მსოფლიო კავშირის (IUCN) წითელ წუსხაში.

საქართველო კულტურულ მცენარეთა წარმოშობისა და მრავალფეროვნების ერთ-ერთი ცენტრია. კონსერვაციული თვალსაზრისით განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოში უძველესი დროიდან გაკულტურებული მცენარეები (ენდემური სახეობები და ადგილობრივი ჯიშები/ლენდრასები) და მათი ველური მონათესავე სახეობები (როგორც ადგილობრივი ჯიშების გაკულტურების შესაძლო წყარო). ჩვენს ქვეყანაში ჩამოყალიბდა ვაზის, მარცვლოვნების, ხეხილისა და სხვ. მრავალი შესანიშნავი ჯიშები.

სამწუხაროდ კულტურულ მცენარეთა ველური მონათესავე სახეობების ბუნებრივი პოპულაციები საფრთხის ქვეშაა, ძირითადად პატიტატების განადგურებისა და ფრაგმენტაციის, ასევე ჭარბი მოგებისა და გაუდაბნოების გამო. ასევე არსებობს ამ სახეობების გენეტიკური ეროზიისა და დაბინძურების საფრთხე გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმებისგან. შინაურ ცხოველთა ამორიგებული ჯიშებისა და ადგილობრივი პოპულაციების უმეტესობას საფრთხე ემუქრება არაადგილობრივ ჯიშებთან ჰიბრიდიზაციის გამო.

ამრიგად, საქართველოს უნიკალური ფლორისა და ფაუნის, მათი გენოფონდის დაცვას და აღდგენას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული როლი ენიჭება საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს, რომლებიც მათი შენარჩუნების და დაცვის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენენ. ასევე მნიშვნელოვანია დაცული ტერიტორიებს როლი მოსახლეობისთვის ეკოსისტემური სერვისების მიწოდების კუთხითაც.

1.5.2. წიადაგური რესურსები

წიადაგი მცენარისთვის აუცილებელი სასიცოცხლო პირობების და სოფლის მეურნეობის წარმოების უმნიშვნელოვანესი ბუნებრივი რესურსია. წიადაგი წარმოადგენს ქვეყნის უმთავრეს ეროვნულ სიმდიდრეს და სოფლის მეურნეობის განვითარების უალტერნატივო საშუალებას. ქვეყნის საფარგულების 6,7 % (მთელი ფართობის) უკავია დამლაშებულ წიადაგებს, 11% - (300 000 ჰა) მყვებ, 7,3 %- (210 000 ჰა) დაჭაობებულ, ხოლო 33% (1 მილიონი ჰა) ეროზირებულ წიადაგებს.

საქართველოს წიადაგური რესურსები საჭიროებენ ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესებას, სოფლის მეურნეობის გაფართოების მიზნით მელიორაციული ღონისძიებების გატარებას.

1.5.3 ტყის რესურსები

საქართველოს ტყეები საფრთხის ქვეშაა არამდგრადი ჭრის, მოგებისა და არასრულფასოვანი მართვის სისტემის გამო. ქვეყნის ტყის ფონდის დიდი ნაწილი მნიშვნელოვნად დეგრადირებულია. შედეგად, შემცირებულია ტყეზე დამოკიდებული ფლორისა და ფაუნის სახეობების რიცხოვნობაც. ამას გარდა, არ ხორციელდება სხვადასხვა სახის ტყითსარგებლობა (არამერქნული რესურსით სარგებლობა, რეკრეაცია და სხვა).

დღეისათვის სატყეო სექტორში შემდეგი ძირითადი პრობლემები იკვეთება: ტყის რესურსების არამდგრადი მართვა და ხშირად უკანონო მოპოვება, ჭარბი ბოცება, ხანძრები, მავნებლები და დაავადებები, მოუწესრიგებელი ნადირობა და კლიმატის ცვლილება, ხარვეზები კანონმდებლობაში და სატყეო ინფრასტრუქტურა. ყველა ეს ფაქტორი უარყოფით ზეგავლენას ახდენს ტყის ბიომრავალფეროვნებაზე.

სიტუაციას ასევე მნიშვნელოვნად ართულებს საქართველოში არსებული ტყის კატეგორიზაციის საკითხები. სსიპ - ეროვნული სატყეო სააგენტოს მონაცემებით, ტყეების 97.5% ზუნებრივი წარმოშობისაა. იმის გამო, რომ საქართველოს ტყის უმეტეს ნაწილზე ინვენტარიზაცია არ განხორციელებულა, არსებული ინფორმაცია არ იძლევა მაღალი კონსერვაციული უზნეობის სრულყოფილად გამოყოფის, მდგრადი სატყეო სამეურნეო ღონისძიებების განხორციელებისა და მდგრადი სატყეო პოლიტიკის წარმოების საშუალებას.

2013 წელს დაინტერესებული მხარეების აქტიური მონაწილეობით მომზადდა საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფცია, რომელიც საქართველოს პარლამენტმა 2013 წლის 11 დეკემბერს დაამტკიცა. მისი მიზანია ტყის მდგრადი მართვის სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს საქართველოში ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესებას, ბიომრავალფეროვნების დაცვას, ტყეების ეკოლოგიური ფასეულობების გათვალისწინებით, მათი ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტიან გამოყენებას, ტყის მართვაში საზოგადოების მონაწილეობას, რაც დადებით ზეგავლენას მოახდენს სოფლის განვითარებაზე.

საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიით და სამოქმედო გეგმით (NBSAP) განსაზღვრულია ორი ძირითადი წინაპირობა ტყის მდგრადი ინტეგრირებული მართვის სისტემის ჩამოყალიბებისათვის:

- სატყეო სექტორის ოპტიმალური ინსტიტუციური მოწყობა, რაც პირველ რიგში დაკავშირებულია ტყის მართვის გაუმჯობესებასთან;
- ეფექტური სატყეო კანონმდებლობა, რომელიც სრულად გაითვალისწინებს ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის საკითხებს.

მდგრადი და მრავალზნობრივი მართვა, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის ჩათვლით, მოითხოვს ტყის ოპტიმალური კატეგორიზაციის სისტემის შემუშავებას და დანერგვას, რაც ასევე გულისხმობს დაცული ლანდშაფტების და მრავალზნობრივი გამოყენების ტერიტორიების, ეკოლოგიური დერეფნებისა და მაღალი კონსერვაციული ღირებულების მქონე ტყეების გამოყოფას და მათ რუკაზე დატანას. ეს შესაძლებელს გახდის ერთი მხრივ, ყველაზე მოწყვლადი ტყის კორომების (მაგ. ხელუხლებელი ტყეების) ეფექტიან დაცვას და მეორე მხრივ, იმ ტყეებით ეფექტიან სარგებლობას, რომლებშიც შედარებით უფრო დიდი მოცულობითაა მერქნის რესურსი.

1.5.4 ბუნებრივი სათიბ-საძოვრები

ბუნებრივი სათიბ-საძოვრები, რომლებსაც ქვეყნის მთლიანი ტერიტორიის დაახლოებით 23% უკავია, საქართველოს ბიომრავალფეროვნების უმნიშვნელოვანესი და განუყოფელი ნაწილია. მათი რაციონალური გამოყენება მნიშვნელოვანია სოფლის განვითარებისთვის. 90-იან წლებში, საძოვრების გამოყენების პრაქტიკამ უსისტემო და მოუწესრიგებელი სახე მიიღო, შედეგად, დეგრადაციის პროცესი კიდევ უფრო ინტენსიური გახდა. დღეისთვის, საძოვრების მდგომარეობა ბევრ რეგიონში კრიტიკულ ზღვრამდეა მისული და შეუქცევადი პროცესების თავიდან ასაცილებლად სასწრაფო ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს.

საქართველოს სემიარიდული ეკოსისტემები, რომელთა დიდი ნაწილი საქონლის ზამთრის საძოვრად გამოიყენება (ვაშლივანის ეროვნული პარკი და მიმდებარე ტერიტორიები), საფრთხის ქვეშაა ჭარბი და უსისტემო მოვების გამო. ანალოგიური მდგომარეობაა დიდი კავკასიონის ალპურ საძოვრებზე, გარდა ამისა, ალპური და სემიარიდული სათიბ-საძოვრები კლიმატის ცვლილების მიმართ ძლიერ მგრძნობიარეა.

კანონმდებლობა და სახელმწიფო პროგრამები არ განსაზღვრავს საერთო საძოვრების მდგრადი გამოყენების ინსტიტუციურ ჩარჩო-პირობებს. არ ხდება სოფლების საერთო სარგებლობაში არსებული საძოვრების გამოყენების კონტროლი და არ მიმდინარეობს საძოვრების მდგრადი მართვის პრინციპების დაცვა. საქართველოს კანონით „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ განსაზღვრულია მოვების ნორმების დადგენა მხოლოდ მაღალმთიანი საძოვრებისთვის. კანონი არ არეგულირებს მოვების საკითხებს ზამთრის საძოვრებზე.

გამონაკლისს წარმოადგენენ დაფული ტერიტორიების ტრადიციული გამოყენების ზონები. კანონის თანახმად, ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონა ეწყობა ბუნების დაცვისა და განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციულ გამოყენებასთან დაკავშირებული სამეურნეო საქმიანობისათვის. ამ ზონაში დაიშვება ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებითა და ბუნებრივი პროდუქტიულობით ლიმიტირებული თიბვა, მოვება, საშენ მერყნის მოპოვება და სხვა, ხოლო ხვნა-თესვა და არატრადიციული მუდმივი სასოფლო-სამეურნეო ნაგებობების განთავსება დაუშვებელია. ამ ტერიტორიების მართვა ხორციელდება მენეჯმენტის გეგმების საფუძველზე, რომლის ფარგლებში აუცილებელია საძოვრების მართვის ელემენტების შემუშავება, რაც მოიცავს ეროვნულ მონაკვეთების გამოვლენის მეთოდების შემუშავებას, მათი მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და მდგრადი გამოყენების ღონისძიებების დასახებას, მონიტორინგს და სხვა. აღნიშნული გეგმები შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს, როგორც სანიმუშო საბილოტე პროგრამა, რომელიც ხელს შეუწყობს საძოვრების მდგრადი მართვის ელემენტების დანერგვას მთელი ქვეყნის მასშტაბით.

1.5.5. წყლის რესურსები

წყალი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რესურსია საქართველოში. ქვეყანაში 26 ათასზე მეტი მდინარე, 860-მდე ტბა, 12 წყალსაცავი და მრავალი თევზსაშენი ტბორია. საქართველოს შიდა წყლებში გვხვდება 80-ზე მეტი სახეობის თევზი, 100-ზე მეტი სახეობის კიბოსნაირი, 58 სახეობის მოლუსკი (წყლის უხერხემლოთა სხვა ჯგუფებზე ინფორმაცია დაუზუსტებელია), 2 600-ზე მეტი წყალმცენარე.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ მართალია საქართველო მდიდარია წყლის რესურსებით, თუმცა ეს რესურსი ზუნებრივად არათანაბრად არის გადანაწილებული და უპირატესად თავმოყრილია საქართველოს დასავლეთ ნაწილში, მაშინ, როდესაც აღმოსავლეთის რეგიონები ხშირად წყლის ნაკლებობას განიცდიან. ამასთან, ხშირ შემთხვევაში წყლის რესურსი ინტენსიურად გამოიყენება.

მნიშვნელოვნად შემცირებულია ან სახეშეცვლილია შიდა წყლების ეკოსისტემები, ჭაობების დაშრობისა და წყალსატევებში წყლის დონის ხელოვნურად რეგულირების გამო. შამ-ქიმიკატების ჭარბი გამოყენების, სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ჩამდინარე წყლების ჩაშვების გამო, დაბინძურებულია როგორც შიდა წყლები ისე შავი ზღვა.

წყლის დაბინძურება საფრთხეს უქმნის წყლის ეკოსისტემებთან დაკავშირებულ მრავალ სახეობას. მონიტორინგის არსებული მონაცემებიც აჩვენებს, რომ საქართველოში წყლის დაბინძურების ძირითადი წყარო მუნიციპალური ჩამდინარე სასოფლო სამეურნეო საგარეულებიდან ჩამონადენი წყლებია. გამოკვლეული მდინარეების უმრავლესობაში ამონიუმის, ხოლო ცალკეული მდინარეების ზოგიერთ კვეთებზე მძიმე ლითონების კონცენტრაცია აჭარბებს ზღვრულად დასაშვებ ნორმებს.

საქართველოს ზედაპირული წყლების ობიექტებში ჩაშვებული დაბინძურებული წყლების 70%-ზე მეტი მუნიციპალურ ჩამდინარე წყლებზე მოდის. სამრეწველო სექტორებიდან ზედაპირული წყლების ხარისხზე განსაკუთრებით ზეგავლენას ახდენს სასარგებლო წიაღისეულის გადამუშავება, ნავთობის გადამუშავება და კვების მრეწველობა. დაბინძურების სხვა წყაროებია: არასანიტარიული ნაგავსაყრელები, ნარჩენების არალეგალური განთავსება და სასოფლო-სამეურნეო საკმიაშობები.

ჰიდროლოგიური და წყლის დაბინძურების მონიტორინგის არასაკმარისი მონაცემების გამო რთულია საქართველოში ზედაპირული წყლების მდგომარეობის სრული სურათის შექმნა. წყლის ხარისხის ეფექტიანი მართვის უზრუნველსაყოფად საჭიროა მონიტორინგის ქსელის გაფართოება, მონაცემების რეგულარული შეგროვება და წყლის ობიექტების სტატუსის შეფასება. ეს ინფორმაცია აუცილებელია წყლის სტატუსის გასაუმჯობესებლად საჭირო ღონისძიებების დაგეგმვისათვის.

„წყლის შესახებ“ საქართველოს კანონის ნორმების უმეტესობას გააჩნია უკიდურესად ხუსტი სამართლებრივი კავშირი მომიჯნავე სფეროებში მოქმედ დარგობრივ კანონმდებლობასთან. წყლის სფეროში მოქმედი კანონმდებლობით ფაქტობრივად არ რეგულირდება წყლის ბუნებრივი რესურსების მართვასთან, წყლის ობიექტების ფლობასთან, სარგებლობასთან და განკარგვასთან დაკავშირებული საკითხები. არ არის დარეგულირებული წყალსარგებლობის მთელი რიგი ფორმები (მათ შორის ზედაპირული წყლის ობიექტებიდან წყალადება), ჩამდინარე წყლებით წყლის ობიექტების დაბინძურება (წყალაშეფხვნი) და სხვა.

წყლის სფეროში ძირეული გაუმჯობესების მიღწევა მხოლოდ ამ სფეროს მიზანშეწონილი და თანმიმდევრული რეფორმებით და მსოფლიო საუკეთესო პრაქტიკის და საერთაშორისოდ აღიარებული ნორმების ეტაპობრივი დანერგვით არის შესაძლებელი.

წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპების დანერგვა მნიშვნელოვანია წყლის რესურსების მდგრადი მართვის და რაციონალური გამოყენებისთვის. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით განსაზღვრული რეფორმების განხორციელება.

შიდა წყალსატევების ბიოლოგიური რესურსების დაცვისა და მდგრადი სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით, საჭიროა არსებული კანონმდებლობის დახვეწა და ეფექტიანი მარეგულირებელი მექანიზმების შემოღება, მათ შორის, კონტროლის ეფექტიანად განხორციელების კუთხით. ეფექტიანი დაგეგმარების მიზნით, სრულყოფილად უნდა ამოქმედდეს შიდა წყალსატევებისა და მათი ბიომრავალფეროვნების, ასევე წყლის ხარისხის მონიტორინგის სისტემა. ყოველივე ამან უნდა უზრუნველყოს წყლის რესურსების დაცვა და მათი მდგრადი გამოყენება წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპების შესაბამისად, ასევე ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს შექმნა.

1.5.6. ნარჩენების მართვა

ნარჩენები და მათი მართვა საქართველოში ერთ-ერთ უმთავრეს გარემოსდაცვით პრობლემას წარმოადგენს. პრობლემა კომპლექსურია და მოიცავს გარემოს დაბინძურებას საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით, მოუწესრიგებელი ნაგავსაყრელების არსებობას, ასევე, სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ნარჩენების მართვის კოდექსი, რომელიც 2014 წლის 26 დეკემბერს იქნა მიღებული, ეფუძნება საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული რეგულაციების მოთხოვნებს, ასევე, საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას და ითვალისწინებს რთული ინფრასტრუქტურული სისტემის არსებობას შეგროვების (მათ შორის, ხეპარირებული შეგროვების), ტრანსპორტირების, გადამტვირთავი სადგურების, ნარჩენების გადამუშავების, აღდგენის და განთავსების ობიექტების ჩათვლით. კოდექსის იმპლემენტაციისათვის მიღებულ იქნა მთელი რიგი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები. ევროკავშირის

ნარჩენების მართვის კანონმდებლობასთან შემდგომ დაახლოებას და მის ეფექტიან გაზოგადებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ნარჩენების მართვის გამართული სისტემის ჩამოყალიბებისათვის.

ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემის შექმნის და დანერგვის მიზნით, 2016 წლის 1 აპრილს საქართველოს მთავრობის მიერ N160 დადგენილებით დამტკიცებულ იქნა „საქართველოს ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია“ და „2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა“. ორივე დოკუმენტი ემსახურება ასოცირების შესახებ შეთანხმებით ნაკისრი ვალდებულებების უფრო ეფექტიან იმპლემენტაციას. სტრატეგიის მიზნები და ამოცანები ფორმულირებულია ერთი მხრივ, ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გადაუდებელი პრობლემების გადაჭრისთვის და მეორეს მხრივ, გრძელვადიანი ზედვისათვის აუცილებელი საბაზისო პირობების მიღწევისთვის. სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს მუნიციპალური ნარჩენების მართვის სისტემის დანერგვა და გამართული ფუნქციონირება, რაც მოიცავს საყოფაცხოვრებო ნარჩენის შეგროვებას და ტრანსპორტირებას ნაგავსაყრელებზე, ასევე, მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებას.

საქართველოში, ასევე არ ტარდება ღონისძიებები ნაგავსაყრელებზე მუნიციპალური ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების განთავსების შემცირების მიმართულებით, რაც ასევე სერიოზული პრობლემაა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კოდექსი ითვალისწინებს მუნიციპალური ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის სტრატეგიის შემუშავებას.

საქართველოში მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავებისთვის დაწესებულია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის დასუფთავების მოსაკრებელი, რომლის ოდენობას მუნიციპალიტეტი ადგენს. მუნიციპალიტეტების მიერ განსაზღვრული მუნიციპალური ნარჩენების მოსაკრებლის ოდენობა დაბალია და ის სრულად ვერ ფარავს ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების და დამუშავების ხარჯებს. ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების ღირებულების უდიდესი ნაწილი სუბსიდირებულია მუნიციპალიტეტების მიერ. შესაბამისად, ხარჯების ამოღების სისტემა ნარჩენების მართვის სფეროში გაუმჯობესებას საჭიროებს. შედეგად, გამოყენებული ტექნიკური აღჭურვილობის და ნარჩენების შეგროვების ხარისხი, უმეტეს რეგიონებში, არ შეესაბამება თანამედროვე სტანდარტებს.

1.5.7. კლიმატის ცვლილება და ზემოქმედები კატასტროფები

კლიმატის ცვლილება თანამედროვეობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამოწვევას წარმოადგენს. თუმცა ბოლო ორასი წლის განმავლობაში კლიმატის ცვლილებაზე უდიდეს ზეგავლენას სამეწარმეო და სამეურნეო საქმიანობა ახდენს, რომელთა შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია წიაღისეული საწვავის (ნავთობის

პროდუქტები, გაზი, ნახშირი და სხვ.) მოპოვება, ტრანსპორტირება და მოხმარებისას ატმოსფეროში გამოფრქვეული "სათბურის გაზები".

კლიმატის ცვლილება და მისი უარყოფითი გავლენა ეკოსისტემებსა და ეკონომიკაზე სერიოზული საფრთხეა, რომელსაც საქართველო განიხილავს მდგრადი განვითარების კონტექსტში. საქართველოში კლიმატის ცვლილების ნიშნები მე-20 საუკუნის 60-იანი წლებიდან შეიმჩნევა და სულ უფრო სწრაფი და მკვეთრი ხასიათს იღებს. უკანასკნელი საუკუნის განმავლობაში პერის საშუალო წლიური ტემპერატურის მატებამ დასავლეთ საქართველოს ცალკეულ რაიონებში 0.7 °C-ს, აღმოსავლეთ საქართველოს ცალკეულ რაიონებში კი 0.6°C-ს მიაღწია³⁰. გაიზარდა ექსტრემალური მოვლენების (წყალდიდობების, წყალმოვარდნებისა და შეწყვერების) მაჩვენებელი გაზრდილია. ასევე გაზრდა გვალვები, განსაკუთრებით აღმოსავლეთ საქართველოში) ინტენსივობა და სიხშირე, რაც ნეგატიურ გავლენას ახდენს სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე, რომელიც დღეისთვის სოფლის მოსახლეობის ძირითად შემოსავალს წყაროს წარმოადგენს.

საქართველოს აგროეკოსისტემები საქართველოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური საფუძველია და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული მოვლენები საგარეოდ სერიოზულ ზეგავლენას მოახდენს სოფლის მეურნეობის განვითარებასა და მის პროდუქტიულობაზე. ეს რისკები ძირითადად დაკავშირებულია საშუალო წლიური ტემპერატურის მატებასთან, ნალექების მოცულობის და ხასიათის ცვლილებასთან, ექსტრემალურ კლიმატურ მოვლენებთან (გვალვები, წყალმოვარდნები, ქარიშხლები, ბლიერი ქარები). უმთავრესი რისკების კატეგორიას მიეკუთვნება ვეგეტაციის პერიოდში ნალექების მოცულობის ცვლილება, რასაც ნეგატიური შედეგები მოჰყვება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობაზე. ასევე, სერიოზულ პრობლემათა რიცხვს მიეკუთვნება გვალვების და მათი ხანგრძლივობის მატებაც.

კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხები გათვალისწინებული უნდა იქნას რეგიონულ და მუნიციპალიტეტის პოლიტიკის დოკუმენტებში, კონკრეტული რეგიონის თუ მუნიციპალიტეტის სპეციფიკიდან გამომდინარე, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო ნეგატიური ზეგავლენის თვალსაზრისით.

ასევე მნიშვნელოვანია მუნიციპალიტეტის ორგანოებში დასაქმებულ პირთა და მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება კლიმატის ცვლილებასთან და მის ნეგატიურ ზეგავლენასთან დაკავშირებით, ასევე, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ნეგატიური შედეგების შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ.

³⁰ საქართველოს მეორე ეროვნული შეტყობინება 2009 წელი

2. ძირითადი გამოწვევები

სიტუაციური ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა მთელი რიგი მწვავე პრობლემები, რომლებიც საქართველოს სოფლებში შეინიშნება:

- სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის შემცირება და ასაკის მატებით გამოწვეული პრობლემები
- მწვავე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა მთიან რეგიონებში
- შედარებით მცირე მოცულობის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები სოფლის მეურნეობასა და მასთან დაკავშირებულ სექტორებში
- ნაკლებად დივერსიფიცირებული სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა, დაბალი პროდუქტიულობა, სოფლის მეურნეობის სექტორში გაწეულ საქმიანობებში დაბალი დამატებული ღირებულება
- სოფლად მცხოვრები ოჯახების შედარებით დაბალი შემოსავალი და სიღარიბის მაღალი დონე
- სოფლად დასაქმების შესაძლებლობათა სიმწირე
- მიწების დანაწევრება და არაეფექტური ეკონომიკური პირობები მიწათმოქმედების და მესაქონლეობის სექტორებში; არასათანადოდ განვითარებული (მათ შორის, სარწყავი) ინფრასტრუქტურა, საძოვრების სიმცირე, სასაწყობო და მარცვლეულის შესანახი ობიექტების სიმცირე ან/და მათი სარგებლობისთვის დაწესებული მაღალი ფასები
- მნიშვნელოვანი ფართობის აუთენსიკელი ტერიტორიები/მიწები
- გასაღების ბაზრებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა
- ფინანსურ რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა
- ფერმერული მეურნეობების განვითარების დაბალი დონე (ფერმერების უმრავლესობა იღწვის საარსებო ან ნახევრად კომერციული ბიზნესის შესაწარმოებლად)
- ბიზნესისა და მარკეტინგისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების ნაკლებობა წარმოების შესაძლებლობების განვითარების დაბალი დონე
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი. საქონლის ექსპორტისთვის კონკურენტუნარიანი პროდუქციის სიმცირე. ადგილობრივი კულტურების არასაკმარისი განვითარება იმპორტული პროდუქციის მიმართ კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით
- საკონსულტაციო მომსახურებაზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა; ახალი ტექნოლოგიების სიმწირე

- არასათანადოდ განვითარებული ადგილობრივი საგზაო ინფრასტრუქტურა; სასმელი წყლის ოჯახებისთვის მიწოდების პრობლემა
- მაღალი სიმჭარის ოპტიკურ-ბოჭკოვანი ინტერნეტის არარსებობა რეგიონებში
- გასაუმჯობესებელია და უფრო მეტად გასავითარებელი საზოგადოებრივი ცენტრების და მისი შემგებიით შეთავაზებული საჯარო და კერძო სექტორის სერვისების ხელმისაწვდომობის მასშტაბები
- ადგილობრივი მოსახლეობის პასიურობა ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმიანობაში ჩართულობის თვალსაზრისით და ადგილობრივი თვითმმართველობის გამოუცდელობა განვითარების თანამედროვე მიდგომების გამოყენებაში
- საზოგადოებრივი ტრანსპორტის ნაკლებობა შორეული სოფლებიდან მოსწავლეების სკოლებში ტრანსპორტირებისთვის; სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის დაბალი ხელმისაწვდომობა პროფესიულ განათლებასა და ტრენინგებზე
- დაცული ტერიტორიების არასათანადო ეფექტურობა, გადაშენების პირას მყოფი სახეობების არასახარბიელო მდგომარეობა და ზუნებრივი რესურსების მარაგის არამდგრადი გამოყენება
- დეგრადირებული ტყის ფონდის დიდი ნაწილი; საძოვრების მდგრადი მართვის პრინციპების დაცვის ნაკლებობა/არარსებობა
- წყლის დაბინძურება და ნარჩენების მართვის მოუწესრიგებელი სისტემა
- კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული სირთულეები

2.1. ეკონომიკური განვითარება და კონკურენტუნარიანობა

სოფლის ეკონომიკა შედარებით სუსტად არის განვითარებული და მას მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ხარვეზები გააჩნია. აქედან გამომდინარე, იგი ნაკლებად კონკურენტუნარიანია და ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ვერ ქმნის დასაქმებისა და მეწარმეობის განვითარებისათვის ხელსაყრელ შესაძლებლობებს. სოფლის ეკონომიკაში არსებული საწარმოო კაპიტალი მხოლოდ არსებობის პოტენციალისთვისაა საკმარისი და იგი ძირითადად მიმართულია შიდა მოხმარებაზე, ვიდრე კომერციული მიზნებისთვის. ფერმერულ მეურნეობაში შეინიშნება წარმოების შესაძლებლობათა დეფიციტი და მაღალი დამატებული ღირებულების მქონე პროდუქტის წარმოების არსაკმარისი სურვილი. სოფელს გააჩნია აუთვისებელი და გამოუყენებელი ზუნებრივი რესურსების მარაგი, რომელთა უკუგება გამოყენებად ხელს შეუწყობდა როგორც სოფლის განვითარებას, ასევე ქვეყნის ეკონომიკურ აღმავლობას.

სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია სოფლად ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისთვის შესაბამისი პირობების შექმნა, მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობა, სოფლის მეურნეობის განვითარებისკენ მიმართული მიზნობრივი ღონისძიებები და სექტორში ინვესტიციების მოზიდვა. ეს საკითხები სოფლის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი მიმართულებებია. მოკლევადიან პერიოდში სოფლის განვითარებას სტრატეგიამ დამატებული სარგებელი შეიძლება შესძინოს როგორც სოფლის მეურნეობის და სხვა მიმართულებებით არსებული ინიციატივების ერთობლივად თავმოყრის, ასევე, ახალი ინიციატივების პილოტირებით და წარმატებული მაგალითების პოპულარიზაციით.

2.2. სოციალური მდგომარეობა და ცხოვრების დონე

სოფლის მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობა, გამსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებში, რთულია და ცხოვრების დონე დაბალი. სოფლის მოსახლეობა თანდათან მცირდება, ხოლო მოსახლეობის ასაკი იზრდება. ახალგაზრდა მოსახლეობისათვის, ტრადიციული და მცირე ზომის მეურნეობიდან გამომდინარე, თითქმის არ არსებობს სიღარიბისაგან თავის დასაღწევად აუცილებელი შესაძლებლობები. ოჯახების უმრავლესობა დამოკიდებულია ქალის შრომაზე, რაც ჯეროვნად არ ფასდება. დაბალი მწარმოებლურობა და ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარების დაბალი დონე უარყოფითად აიხახება სოფლად მცხოვრებთა შემოსავალზე. გარდა ამისა, წინა წლებში სოფლად მიწაზე საკუთრების უფლების რეგისტრაციის პროცესის გაჭიანურებამ, თავის მხრივ, შეაფერხა ფინანსებზე წვდომა, რაც გამოწვეული იყო ფერმერებისა და შინამეურნეობების მიერ საკრედიტო რესურსის მისაღებად საჭირო უზრუნველყოფის საშუალებებზე (ძირითადად, უძრავი ქონების) საკუთრების უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტაციის არქონით. სწორედ მიწაზე საკუთრების უფლების რეგისტრაციის არქონა არის მიწის ბაზრის განვითარების ძირითადი შემაფერხებელი ფაქტორი. მნიშვნელოვანია, რომ ამ მიზნით, საქართველოს მთავრობის ინიციატივით, 2016 წელს ამოქმედდა კანონი, რომელიც მიწის რეგისტრაციას ამარტივებს და მას მოქალაქეთათვის მაქსიმალურად ხელმისაწვდომს ხდის. საკანონმდებლო ცვლილებების მიზანი იმ სირთულეების აღმოფხვრაა, რომელთაც მიწის ნაკვეთების მფლობელები ქონების რეგისტრაციის პროცესში აწყდებოდნენ. კანონის თანახმად, მიწის ნაკვეთების რეგისტრაციის პროცედურა გამარტივდა; მოიხსნა ბარიერები, რომლებიც შესაკუთრეს ექმნებოდა, ხოლო რეგისტრაციის პროცედურა წაბალისდა. ახალი კანონი უძრავი ქონების რეგისტრაციის პროცედურების გამარტივებასა და შესაკუთრის უფლებების დაცვაზე ორიენტირებული. უპრეცედენტო პროექტი, რომელმაც მოქალაქეებისთვის მიწის რეგისტრაციის პროცესში არსებული ბარიერები მოხსნა, ხოლო პროცედურები მაქსიმალურად გაამარტივა, 2016 წლის 1 აგვისტოდან დაიწყო. რეგისტრაციის პროცესი, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობდა ფერმერული მეურნეობების და სოფლის მეურნეობის სხვა მნიშვნელოვანი დარგების განვითარებას.

2.3. გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა

საქართველოს მდიდარია უნიკალური ბუნებრივი რესურსებით, რომელთა შენარჩუნება, მოწოდებითა და დაცვა აუცილებელია მომავალი თაობებისათვის. საქართველოს ეკოსისტემის მრავალფეროვნება საერთაშორისო დონეზეა აღიარებული, თუმცა ეკოსისტემაში შემავალი ადგილობრივი ჯიშების 60% გადაშენების პირასაა. არსებული მარეგულირებელი სისტემა საჭიროებს განახლებას, ხოლო გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის სისტემები - განვითარებასა და გაძლიერებას. პრობლემას წარმოადგენს ნარჩენების არაეფექტიანი მართვა და მისგან გამოწვეულ საფრთხეები, რაც უკავშირდება როგორც მუნიციპალური, ასევე სამრეწველო ნარჩენებით საზოგადოებრივი ადგილებისა და წყლის მომპოვებელი ქვების დამინტერესებას. წყლის რესურსების დამინტერესება აზიანებს როგორც გარემოს სრულად, ასევე ხელს უშლის ამ რესურსების ეკონომიკური პოტენციალის სრულყოფილად გამოყენებას.

3. SWOT ანალიზი

ძლიერი მხარეები	
ეკონომიკური ზრდა და პოლიტიკური სტაბილურობა	
საყოველთაოდ აღიარებული უნიკალური და მდიდარი ბუნებრივი გარემო	
ინვესტირებისათვის (მათ შორის სოფლის მეურნეობაში) მიზიდული გარემო	
სოფლის მეურნეობის მზარდი ექსპორტები	
სახელმწიფო ინვესტიციები სატრანსპორტო და ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის განვითარებაში	
მუსიკალური და რელიგიური დინამიკური სექტორის განვითარება	
მწარმოების და ექსპორტული მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამები	
საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციის საშუალებების მიხედვით განვითარება	
მიწის საკუთრების უფლების გამოყენების (მიწის რეფორმის) გამარტივებული მექანიზმები სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის	
ინტენსიური საინვესტიციო პროექტების ადგილობრივი განვითარების საკუთრების საზღაურების დაბალი დონე და გამოყენება	

მიმდინარე კულტურული და ისტორიული მემკვიდრეობა	
მაღალი ხელმისაწვდომობა სასკოლო განათლებაზე	
კონსერვაციისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანი კვლევა	

სქესები მხარეები	
სოფლის მეურნეობაში დირიგულებათა უცხოეთის სქესები განვითარება ცივლი რეგულში (მაგ: პირველადი წარმოება, გადამამუშავებელი და შენახვითი ინფრასტრუქტურა, მარკეტინგი და რეალიზაცია)	
სამრეწველო ინტენსივობის მაჩვენებელი	
სამრეწველო და სადარბაზო სისტემებზე მაგლები ხელმისაწვდომობა	
თანამედროვე ტექნოლოგიები და ცოდნის არსებობა განვითარება	
დასაქმების და ეკონომიკური საქმიანობის მუდმივადი შესაძლებლობები სოფლის მეურნეობის გარდა სხვა სექტორებში	
კონსერვაციის და დაცვის დიდი განვითარებული სოფლის მეურნეობის ტექნიკური (მაგ: გზები, ამბულანსები და სხვა) და სოფლის მეურნეობის ინფრასტრუქტურა	
სქესები განვითარებული კულტურული ინფრასტრუქტურა	
საგანმანათლებლო სისტემები, რომლებიც უზრუნველყოფენ განვითარების შესაძლებლობას (მაგ: პირველადი სასკოლო განათლება, მაღალი ტექნიკური სასკოლო განათლება, უმაღლესი განათლება, საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურა)	
საგანმანათლებლო სისტემების განვითარება უზრუნველყოფს მაღალი ხელმისაწვდომობა ამ განათლების განვითარების ადგილებთან მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული დაშორების გამო	
ბიბლიოთეკების, მუზეუმების და ტანსაცმელის განვითარების შესაძლებლობები	
მარტების მართვის სქესები ინფრასტრუქტურა	
ადგილობრივი მარტების განვითარების და მათი დიდი განვითარების შესაძლებლობები (მაგ: პირველადი სასკოლო განათლება, მაღალი ტექნიკური სასკოლო განათლება, უმაღლესი განათლება, საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურა)	
სოფლის მეურნეობის მართვის პროფესიულ განათლებაზე დაბალი ხელმისაწვდომობა	
სოფლის მეურნეობის მართვის პროფესიულ განათლებაზე დაბალი ხელმისაწვდომობა და ამ განათლების განვითარების შესაძლებლობები	
მუდმივადი ხელმისაწვდომობა სოფლის მეურნეობის განათლებაზე	

4. სტრატეგიული ხედვა და ამოცანები

4.1. ხედვა

საქართველოს სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის და სოციალური მდგომარეობის მუდმივი ზრდის უზრუნველყოფა, რომელიც დაეფუძნება მრავალფეროვან ეკონომიკურ შესაძლებლობებს, ხელმისაწვდომ სოციალურ სიკეთეებს, მდიდარ კულტურულ ცხოვრებას, გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების მდგრად მართვას.

ეს ხედვა გრძელვადიანია. სასურველი მდგომარეობის მიღწევას დასჭირდება მნიშვნელოვანი ძალისხმევა, პარტნიორობისა და დაინტერესებული მხარეების ინტენსიური მუშაობა და საზოგადოებრივი ინვესტიციები, რაც სტრატეგიით გათვალისწინებულ 2017-2020 წლების პერიოდს გასცდება.

შესაბამისად, ქვემოთ მოყვანილი სტრატეგიული ამოცანები ასახავს სოფლის განვითარების უახლოესი ოთხი წლის უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტებს და მთავრობის ხელთ არსებულ შესაძლებლობებს ამ პერიოდისათვის. ის მნიშვნელოვანი ამოცანები რაც ვერ გადაიჭრება ამ სტრატეგიით გათვალისწინებულ პერიოდში, ასახული იქნება სოფლის განვითარების სტრატეგიებში შემდგომი პერიოდისათვის.

4.2. სტრატეგიული ამოცანები

საქართველოში ამ ხედვის შეუფერხებელი განვითარებისათვის, სოფლის განვითარების სტრატეგიაში განსაზღვრულია 9 ამოცანა, რომელიც შემდეგ 3 პრიორიტეტშია გაერთიანებული:

1. ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა;
2. სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე;
3. გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა.

4.2.1. პრიორიტეტული სფერო 1: ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა

ამოცანა 1: ფერმერული საქმიანობის ეკონომიკური გაჯანსაღება, რესტრუქტურირება და მოდერნიზაცია. დივერსიფიკაციისა და ეფექტიანი მიწოდების ჯაჭვის განვითარების მეშვეობით.

ამოცანა 2: სოფლის ეკონომიკის დივერსიფიკაცია სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული ღირებულებათა ჯაჭვის გაძლიერებით და მდგრადი არასასოფლო-სამეურნეო მიმართულებების განვითარების საშუალებით.

ამოცანა 3: სოფლად ტურიზმისა და შესაბამისი ტურისტული პროდუქტების განვითარება სოფლის სპეციფიკისა და უნიკალური კულტურული იდენტობის საფუძველზე.

4.2.2. პრიორიტეტული სფერო 2: სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე

ამოცანა 1: ცნობიერების ამაღლება ინოვაციების და შეწარმოების მიმართულებით. ასევე, თანამშრომლობის წახალისება უნარ-ჩვევების განვითარებისა და დასაქმების ხელშეწყობით (განსაკუთრებით ახალგაზრდებისა და ქალებისათვის).

ამოცანა 2: ინფრასტრუქტურა და სერვისები. სოფლის ძირითადი ინფრასტრუქტურის (მათ შორის კულტურულ მემკვიდრეობების ძეგლებამდე მიმავალი გზებისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის) გაუმჯობესება და ხარისხიანი სახელმწიფო სერვისებით სარგებლობის ხელმისაწვდომობა, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ჩათვლით.

ამოცანა 3: ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა. სოფლის მოსახლეობის (განსაკუთრებით ქალებისა და ახალგაზრდების) ჩართულობის გაზრდა ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებასა და მათი გადაწყვეტის გზების განსაზღვრაში.

4.2.3. პრიორიტეტული სფერო 3: გარემოს დაცვა და ზუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა

ამოცანა 1: წყლის, ტყისა და სხვა რესურსები. მიზნობრივ სოფლის ტერიტორიებზე წყლის, ტყისა და სხვა რესურსების მართვის გაუმჯობესება.

ამოცანა 2: ნარჩენების მართვა. სოფლად ნარჩენების მართვის მდგრადი სისტემების განვითარების ხელშეწყობა.

ამოცანა 3: კლიმატის ცვლილება. კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო ნეგატიური გავლენის შერბილების ღონისძიებების განხორციელება. რისკების შეფასება

5. რისკების შეფასება

ინსტიტუციური დონე

სტრატეგიის განხორციელებაში ჩართულია როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების, ისე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები. გარდა ამისა, სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი ჩართულობის მექანიზმის ეფექტიანი ფუნქციონირება, რაც გულისხმობს ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობას როგორც ადგილობრივი პრობლემების იდენტიფიცირებისა და საჭიროებების განსაზღვრაში, ასევე, მათ მოგვარებაში. შესაბამისად, კრიტიკულად მნიშვნელოვანია

კომპეტენციების მკაფიო გამოკვლევა და მათ შორის აქტიური, კოორდინირებული თანამშრომლობა.

პოლიტიკური რისკები

რეგიონში არსებულმა გეოპოლიტიკურმა არასტაბილურობამ შესაძლოა უარყოფითი გავლენა იქონიოს სტრატეგიის განხორციელებაზე და დასახული მიზნების მიღწევაზე.

ეკონომიკური რისკები

ეკონომიკური ზრდის დაბალი დონე, ეკონომიკური არასტაბილურობა, სოფლად სუსტი სამეურნეო უნარ-ჩვევები, ფინანსურ რესურსებსა და თანამედროვე ტექნოლოგიებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, ინფრასტრუქტურის სუსტად განვითარების პირობებში, პოტენციურ რისკებს წარმოადგენენ სოფლის განვითარებისთვის.

სოციალური რისკები

სოფლად არსებული არასაბარბიელო დემოგრაფიული სტრუქტურა და მიგრაციის მაღალი დონე დაბრკოლებას წარმოადგენს სოფლის განვითარებისთვის. გარდა ამისა, ჯანდაცვასა და განათლებაზე შეზღუდულმა ხელმისაწვდომობამ შესაძლოა ნეგატიური გავლენა იქონიოს სოფლის განვითარებაზე. სხვადასხვა ადგილობრივ სამოქმედო ჯგუფებს შორის და მათ ფარგლებში თანამშრომლობის დაბალი დონე სოფლის განვითარებისთვის ასევე შესაძლო რისკებია.

ფინანსური რისკები

სოფლის განვითარებისთვის საჭირო დონის მიწებისთვის აუცილებელი ფინანსური რესურსების ნაკლებობა ან/და მათი არასათანადო მართვა შესაძლო ზარირია სოფლის განვითარებისათვის.

ეკოლოგიური რისკები

კლიმატის ცვლილება, წყალდიდობები და სხვადასხვა შესაძლო ბუნებრივი კატასტროფები საფრთხის შემცველია სოფლის განვითარებისათვის. უფრო მეტიც, გარემოსდაცვით საკითხებზე სოფლის მოსახლეობის ცოდნის დაბალმა დონემ სოფლის ტერიტორიების გარემოზე შესაძლოა ნეგატიურად იმოქმედოს.

6. განხორციელება, მონიტორინგი და შეფასება

6.1. ზოგადი მიმოხილვა

წინამდებარე სტრატეგია მოიცავს სოფლის განვითარებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა მიმართულებას, მათ შორის, გარემოს დაცვას, ტურიზმს, სოფლის მეურნეობას, სოფლის ინფრასტრუქტურას, სოფლის ეკონომიკურ განვითარებას და ა.შ. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია სამთავრობო უწყებებს შორის მჭიდრო

თანამშრომლობა და ამასთანავე ფუნქციების მკაფიო გამოყვანა. თითოეული უწყების პასუხისმგებლობას წარმოადგენს, ადგილობრივი საჭიროებების გათვალისწინებით, იხეთი ღონისძიებებისა და პროგრამების განხორციელება, რომელიც ხელს შეუწყობს სტრატეგიით განსაზღვრული ამოცანების შესრულებას და სოფლის განვითარების მიმართულებით ეფექტიანი პოლიტიკის განხორციელებას.

6.2. განხორციელების ინსტიტუციური ჩარჩო და კოორდინაცია

სოფლის განვითარების სტრატეგიის განხორციელებას კოორდინაციას გაუწევს სოფლის განვითარების უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო (შემდგომში - საკოორდინაციო საბჭო), რომელიც შეიქმნება და უზრუნველყოფს ამ პროცესში ყველა შესაბამისი პასუხისმგებელი სახელმწიფო უწყების ჩართულობას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არის სოფლის განვითარების სტრატეგიისა და შესაბამისი სამოქმედო გეგმის განხორციელების პროცესში წამყვანი უწყება, რომელიც ხელმძღვანელობს საკოორდინაციო საბჭოს.

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტიანი განხორციელებისთვის საკოორდინაციო საბჭო აქტიურად ითანამშრომლებს ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, კერძო სექტორთან და სამოქალაქო საზოგადოებასთან, რაც წარმოადგენს ეფექტიანობის, გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების გარანტს.

მუნიციპალიტეტების ჩართულობა ეფექტიანია ასევე, სოციალური ხასიათის ღონისძიებების ორგანიზების მიმართულებით, რაც ხელს შეუწყობს ევროკავშირში არსებული LEADER-ის მიდგომის შესაბამისი, ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფების ფუნქციონირებას და მათ მიერ ადგილობრივ საჭიროებებზე ორიენტირებული განვითარების გეგმის შემუშავებას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროში შეიქმნება სოფლის განვითარების დეპარტამენტი, რომელიც განხორციელებს სტრატეგიით და სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული ღონისძიებების ადმინისტრირებას, ხოლო სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განხორციელებასთან დაკავშირებული მონაცემების შეგროვებასა და რეგულარული მონიტორინგის ანგარიშების მომზადების კოორდინაციას უზრუნველყოფს შესაბამისი სტრუქტურული ერთეული.

სოფლის განვითარების სტრატეგიით გათვალისწინებული ამოცანების ეფექტიანად განხორციელების მიზნით, საკოორდინაციო საბჭო, უზრუნველყოფს შესაბამისი საშუალოვადიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავებას.

6.3. დაფინანსება

სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა განხორციელდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტით, ასევე, ქვეყნის ძირითადი მონაცემების და მიმართულებების

დოკუმენტით (BDD) გათვალისწინებული პასუხისმგებელი უწყებების ასიგნებების ფარგლებში, რომელიც საფუძვლად უდევს სახელმწიფო ბიუჯეტის დაფინანსებას.

სახელმწიფო ბიუჯეტი არის სოფლის განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განხორციელების დაფინანსების ძირითადი წყარო. საქართველოს შესაბამისი სამინისტროების და საქართველოს მთავრობას დაქვემდებარებული შესაბამისი უწყებების მიერ მომზადებული სტრატეგიის დოკუმენტები და სამოქმედო გეგმები უნდა შეესაბამებოდეს ამ სტრატეგიით განსაზღვრული პოლიტიკის პრიორიტეტებს.

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტიანი განხორციელებისთვის უზრუნველყოფილ იქნება საერთაშორისო პარტნიორების და დონორი ორგანიზაციების ჩართულობა.

სოფლის განვითარების მიმართულებით ინიცირებული პროექტების დაფინანსება განხორციელდება სხვადასხვა უწყების დაქვემდებარებაში არსებული პროექტების განმახორციელებელი სააგენტოებისა ან/და ფონდების მიერ.

6.4. საერთაშორისო თანამშრომლობა

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტური განხორციელებისათვის, საქართველოს მთავრობა მჭიდროდ ითანამშრომლებს საერთაშორისო პარტნიორებთან, საერთაშორისო დონორებთან და საფინანსო ინსტიტუტებთან როგორც რესურსების მობილიზების, ასევე ტექნიკური მხარდაჭერის მიღების მიმართულებით. ამ მხრივ პრიორიტეტულია თანამშრომლობა ევროკავშირთან.

6.5. დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა

სოფლის განვითარების პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის აქტიური მონაწილეობა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს სტრატეგიით დასაბუთებული მიზნების ეფექტიან განხორციელებას და შედეგების მდგრადობას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭება როგორც მოსახლეობის, ასევე კერძო სექტორისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ინფორმირებულობას. მათ კონსულტაციებში ჩართულობის უზრუნველყოფას, რათა გამოხატონ თავიანთი აზრი და მოახდინონ მათთვის მნიშვნელოვანი საკითხების ინიცირება. აღნიშნული პროცესი იძლევა „ქვემოდან ზემოთ“ მიდგომის განხორციელების შესაძლებლობას და უზრუნველყოფს სოციალური განათლების, ნდობის და ურთიერთგაგების გაღრმავებას. შესაბამისად, განისაზღვრება დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის მექანიზმები.

6.6. მონიტორინგი და შეფასება

სტრატეგიის განხორციელების პროცესში შემუშავდება მონიტორინგის და შეფასების ერთიანი სისტემა, რათა განისაზღვროს ეკონომიკური ზრდის და სოფლის განვითარების სათანადო პოლიტიკის ჩარჩო.

მონიტორინგისა და შეფასების ერთიანი სისტემა უზრუნველყოფს კონკრეტული პოლიტიკის მიმართულებით განხორციელებული ღონისძიებების შედეგებისადმი ერთიან მიდგომას და შეფასებას, რაც მნიშვნელოვანია დაგეგმილი ღონისძიებების ეფექტიანობისთვის.

მონიტორინგის და შეფასების ერთიანი სისტემა გამოიყენებს შეთანხმებულ ინდიკატორებს რომლებიც ასახავენ საწყის მდგომარეობას, სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული ღონისძიებების განხორციელების, მათი უშუალო შედეგებისა მაღალი დონის საბოლოო მიზნების მიღწევის მდგომარეობას.

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განხორციელების მონიტორინგს უზრუნველყოფს საქართველოს სოფლის განვითარების უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო.